

Gamle norske grønnsaksorter får nytt liv

22.9.2026 - Siri Elise Dybdal | NIBIO

Jær-ert og Norderås-tomat er blant gamle norske grønnsaksorter som nesten forsvant. Nå er de igjen tilgjengelige for dyrkere over hele landet, takket være Solhatt økologisk hagebruk. Tirsdag ble innsatsen belønnet med PLANTEARVEN-prisen 2026.

Fra venstre: juryleder Ragnar Våga Pedersen, NIBIO, Tom Boersm og Jasper Kroon, Solhatt, og Linn Borgen Nilsen, Norsk genressurssenter. Foto: E. Fløistad, NIBIO

Solhatt økologisk hagebruk ble tirsdag tildelt PLANTEARVEN-prisen 2026 for sitt pionerarbeid med å gjøre tradisjonelle norske grønnsaksorter tilgjengelige for dyrkere over hele landet.

Prisen deles ut av Norsk genressurssenter ved NIBIO, og har som mål å skape oppmerksomhet og engasjement for bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser til mat og landbruk i Norge. Årets tema er beredskap, og juryen har særlig sett etter arbeid som synliggjør betydningen av plantegenetisk mangfold for mat- og forsyningssikkerheten i Norge.

- Beredskap er et vidt begrep. I denne sammenhengen handler det blant annet om å ta vare på frø, dyrke et mangfold av sorter og styrke kunnskapen om sammenhengen mellom plantemangfold og beredskap, sier Ragnar Våga Pedersen, kommunikasjonsdirektør i NIBIO og leder av juryen.

Gjennom testing, oppformering, produksjon og salg av frø, bidrar Solhatt til at verdifulle plantegenetiske ressurser ikke bare bevares, men også tas i aktiv bruk.

De eldre sortene er tilpasset norske dyrkingsforhold og kan inneholde genetisk materiale som kan bli viktig i framtidig sortsutvikling. De representerer samtidig en del av norsk kulturhistorie.

- Solhatt har vist at eldre norske sorter ikke bare hører hjemme i genbanker og historiebøker. De har bidratt til å gjøre eldre sorter relevante for nye generasjoner og viser at plantearven vår fortsatt har en plass i dagens matproduksjon, sier Linn Borgen Nilsen, fagleder ved Norsk genressurssenter.

Det var litt tilfeldig at to nederlendere skulle ende opp som frøprodusenter av tradisjonelle norske grønnsaker. Jasper Kroon (t.v.) startet Solhatt sammen med Tom Boersma i 2011. I dag har Solhatt rundt 27 eldre norske grønnsaksorter. Det er blant annet sorter av kålrot, hodekål, løk, tomat, nepe, erter og bønner. Foto: Linn Borgen Nilsen

Litt tilfeldig

- Det er kjempestas og en stor anerkjennelse av arbeidet vi gjør. I vår bransje kan man nesten sammenligne det med en Oscar. Det føles som en viktig støtte og anerkjennelse av arbeidet vi har lagt ned, sier Jasper Kroon, som startet Solhatt sammen med Tom Boersma i 2011.

Det var litt tilfeldig at to nederlendere skulle ende opp som frøprodusenter av tradisjonelle norske grønnsaker.

- Vi har begge bakgrunn som gartnere, og startet først og fremst med import av økologiske frø og grønnsaker til norske produsenter. Etter hvert begynte vi å produsere frø selv. Vi ble opptatt av tilgjengeligheten av gamle frøsorter og oppdaget at det fantes mye interessant materiale i den nordiske genbanken NordGen, sier Kroon.

I 2012 tok Solhatt ut en sukkerert og en tomatsort fra genbanken og begynte å oppformere dem. Så ballet det på seg. I 2015 fikk de tilbud om å ta ansvar for flere eldre norske sorter som stod i fare for å bli fjernet fra sortslisten.

I dag har Solhatt rundt 27 eldre norske grønnsaksorter. Det er blant annet sorter av kålrot, hodekål, løk, tomat, nepe, erter og bønner.

Norderås-tomat er blant gamle norske grønnsaksorter som nesten forsvant. Sorten ble utviklet ved Norges Landbrukshøgskole på 1950-tallet, med mål om en tidlig og sykdomsresistent tomat for friland. Den er robust, gir god avling og har god smak. Foto: Solhatt økologisk hagebruk

Mer enn plante arv

For Solhatt handler arbeidet om mer enn å bevare gamle sorter. Det ligger også en kulturhistorisk verdi i materialet.

- Det blir av og til sagt at gamle sorter ikke finnes lenger fordi de moderne sortene er bedre. Det er riktig at moderne sorter ofte gir høyere avlinger, men avling er ikke det eneste som er viktig, mener Kroon.

- Vi har en historie bak disse sortene. Det er en stor ære å få lov til å arbeide videre med materiale som ble utviklet for 50 eller 100 år siden.

Under én prosent norskproduserte frø

- Vi har totalt 125 sorter som har blitt produsert i Norge, hvorav 27 er eldre norske sorter. Det utgjør cirka 20 % av hele utvalget vårt, inklusiv import. Vi trenger et bredt utvalg av genetisk materiale som er tilpasset norske dyrkingsforhold, understreker Kroon.

Det brede utvalget av genetisk materiale er relevant i et beredskapsperspektiv. Samtidig er andelen norskproduserte grønnsaksfrø som dyrkes i Norge i dag svært liten.

- For grønnsaksfrø er det under én prosent som er norskprodusert. Det er et ganske stort tankekors. Mange vet ikke at frøene de kjøper, er produsert i utlandet. De vet heller ikke at det faktisk finnes norskproduserte frø, sier Kroon.

Solhatt holder derfor foredrag og kurs for å gjøre folk mer bevisste på hvor frøene kommer fra.

- Vi ser et stort potensial for å øke både produksjonen, kunnskapen og markedet for norskproduserte frø.

Solhatt er i dag den eneste kommersielle aktøren i Norge som produserer frø av eldre norske grønnsaksorter. Å ha tilgang på et mangfold av frø som kan dyrkes under norske forhold, er også en del av beredskapen.

PLANTEARVEN-prisen ble delt ut på seminaret «Fra bevaring til beredskap: genetiske ressurser i en urolig tid», arrangert i Oslo 22. september 2026.

<https://www.nibio.no/nyheter/2026/gamle-norske-gronnsaksorter-far-nytt-liv>